

УДК 378.015.31:17.022.1

ПРОБЛЕМА ВІДРОДЖЕННЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ ОСВІТИ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ**М.В. Безугла**

В статті зроблена спроба цілісного дослідження проблеми відродження духовно-культурних цінностей освіти у студентської молоді. Особлива увага приділена визначенню духовно-культурних цінностей освіти в уявленні сучасної студентської молоді та тому, що може сприяти їх формуванню в процесі навчання у ВНЗ.

Ключові слова: *духовність, цінності, освіта, духовно-культурні цінності освіти, студентська молодь.*

Освіта в усі часи займала провідне місце у системі цінностей суспільства, виступаючи свого роду орієнтиром його подальшого розвитку, „джерелом пізнавальної активності” (А. Барахоева), „духовним обрисом людини, який складається у процесі освоєння моральних та духовних цінностей культури” (Є. Бондаревська), а також „способом входження людини в цілісне буття культури” (В. Розін).

В сучасних умовах, коли поступово відбувається перехід до нової гуманістичної цивілізації, яку сучасні вчені характеризують як „епоху духовності”, „епоху людини культури” (Г. Балл, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, Г. Шевченко, Л. Буєва, І. Ільчова, М. Михалкович, Б. Братусь, М. Бліхар, П. Давидов, В. Дудченко, В. Ананьїн, О. Пучков тощо), як ніколи гостро постає проблема відродження духовно-культурних цінностей освіти у студентської молоді.

У статті зроблена спроба цілісного дослідження проблеми відродження духовно-культурних цінностей освіти у студентської молоді. Особлива увага приділена відношенню сучасних студентів до освіти та характеристиці духовно-культурних цінностей освіти студентської молоді.

Дослідження проблеми духовності, духовно-культурних цінностей, ціннісного відношення до освіти висвітлена в роботах вітчизняних та закордонних вчених-філософів (В. Андрущенко, С. Анісімов, І. Зязюн, І. Ільїн, В. Кремень, В. Мясіщев, Л. Сохань, В. Шинкарук, В. Яковенко); психологів (Б. Ананьєв, Г. Балл, І. Бех,

М. Боришевський, Л. Виготський, С. Рубінштейн) і педагогів (Є. Бондаревська, Д. Вецель, С. Гончаренко, О. Духнович, В. Кузь, Б. Ліхачов, О. Олексюк, О. Пометун, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Чорна, Г. Шевченко, В. Яковенко). Теоретичному обґрунтуванню проблеми духовно-культурних цінностей освіти присвячені роботи Т. Андрущенко, Н. Багдасар'ян, А. Барахоєвої, В. Долженко, Л. Жарікової, М. Желуденко, М. Іордакі, А. Кір'якової, С. Клепко, В. Молодиченко, О. Нікіфорова, О. Огнев'юка, Ю. Пелеха, С. Третьяк, І. Шадріної, А. Ярошенко.

Мета статті полягає у наданні характеристиці духовно-культурних цінностей освіти в уявлення сучасної студентської молоді та пошуці шляхів їх відродження.

В умовах дегуманізації всіх сфер життя сучасного суспільства, значно поглиблюється криза ціннісної свідомості молодого покоління, яке зростає в умовах домінування матеріальних цінностей над духовними, коли людина керується у житті невгамовним бажанням влади, фізичного комфорту і багатства, забуваючи про те, що задоволення означених потреб не принесе їй омріяного душевного спокою. Як справедливо зауважує Ю. Черепакін: „Сьогоднішня людина серйозно хвора, бо вона втратила свій духовний інстинкт, перетворившись на інтелектуальну машину, яка бачить не реальність, а свої потворні бажання...” [8, с. 129]. На сьогоднішній день, ситуація погіршується збільшенням проявів бездуховності в суспільстві, доказом чого свідчать такі негативні якості сучасної людини як лицемірство, лестоці, зрадництво, нахабність, егоїзм, жорстокість, байдужість тощо. Ми повністю погоджуємося з думкою В. Дудченко про те, що перелічені явища сучасного суспільства є ніщо інше як „результат недооцінки протягом багатьох років ролі моральних цінностей, невизнання першочерговості духовних, національних та загальнолюдських цінностей у вихованні підростаючої особистості”, бо саме духовність і моральність виступають „своєрідним фундаментом людини як особистості та є запорукою гармонійного розвитку всіх потенційних можливостей особистості, запорукою того, що плоди її діяльності дійсно слугуватимуть в ім'я людини як вищої цінності” [4, с. 7]. Доречно згадати з цього приводу слова Д. Ліхачова, який неодноразово зауважував, що людство неживе фізично, якщо загине духовно. Тож, саме освіта спрямована на всебічний гармонійний духовно-культурний

розвиток особистості як творця самої себе, здатна змінити на краще ситуацію, що склалася сьогодні.

Освіта за словами В. Андрущенко є „суспільним процесом розвитку і саморозвитку особистості, пов’язаним з оволодінням соціально-значущим досвідом, утіленим у знаннях, уміннях і навичках творчої діяльності, чуттєво-ціннісних формах духовно-практичного освоєння світу” [10, с. 110]. Більше того, саме освіта є рушійним механізмом збереження і передачі знань попередніх поколінь наступним, бо саме під час навчання в університеті студентська молодь отримує певні знання й компетенції, а також саме в цей час має місце процес формування в неї певних цінностей і культури. Але на сьогоднішній день освіті дуже часто відводиться роль товару, на який існує платоспроможний попит, а домінуючий культ знань ґрунтується на наявності в молоді потреби до певного інтелектуального капіталу, який є необхідним для підтримки соціального статусу в суспільстві, є своєрідною гарантією отримання в майбутньому роботи що добре оплачуватиметься, а також для досягнення успіху в житті. Тож, виникає потреба в зверненні уваги на необхідність створення сприятливих умов для духовно-культурного, професійного розвитку особистості студента, його самовдосконалення і самореалізації, розвитку та розкриттю творчих здібностей кожного студента в навчально-виховному середовищі вищого навчального закладу в результаті чого у підростаючого покоління поступово формуватиметься ставлення до освіти як до духовно-культурної цінності.

Сьогодні існує багато точок зору щодо визначення сутності поняття „цінність освіти”, але для нашого дослідження надзвичайно цікавою є думка Н. Юрдакі, яка до ключових цінностей сучасної освіти відносить Істину, Добро, Красу, Свободу, Творчість та Любов [6]. Також, слід звернути увагу на дещо інше бачення цінності освіти О. Огнев’юка. На думку вченого, освіта є самоцінністю, а до основних цінностей, які лежать в її основі вчений відносить наступні:

- політико-правові (демократія, справедливість, закон і порядок);
- культурні (свобода, творчість, любов, спілкування, діяльність);
- моральні (сєнс життя, щастя, добро, обов’язок, відповідальність, совість, честь, гідність);
- національні (державність, традиції, мова) [11].

На II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти були чітко визначені підвалини, на яких має базуватися освіта третього тисячоліття, серед яких акцент був зроблений перш за все на орієнтації на людину, фундаментальні цінності, рішучу демократизацію освіти. Як було зазначено на з'їзді: „Гармонійно розвинена особистість має стати головною метою і змістом усієї системи освіти. Замість пріоритету держави в освітянському просторі на перше місце має бути поставлена саме людина. Найважливіші цінності освіти – не тільки дитина, а й педагог” [7, с. 17-18].

Слід відзначити, що в умовах сучасного буття суспільства особлива увага вчених прикута до проблеми підготовки не просто освіченого фахівця, а „відтворення людини духовної, гуманної, екологічно орієнтованої” [3, с. 281], „людини творчого мислення з широким кругозором та уявою, людини творця”, якій притаманна жага до пізнання нового, постійне самовдосконалення, „спрямованість у Майбутнє” [1].

Отже, сьогодні перед освітою постає надзвичайно важливе завдання – виховати не просто освічену особистість з широким кругозором, а людину всебічно розвинену, цілісну, мислячу, діяльну, творчу, соціально відповідальну і небайдужу до проблем інших, яка керується в житті загальнолюдськими цінностями.

Необхідність відродження духовно-культурних цінностей освіти зумовлена тим, що саме духовність – мета і результат становлення людини як особистості і індивідуальності (І. Ільчова) – дозволить зробити навчально-виховний процес в університеті повноцінним і змістовним, дасть людині ширші можливості для усвідомлення сенсу власного життя, необхідності постійного самовдосконалення, реалізації своїх можливостей, розкриття власного творчого потенціалу.

Духовна культура спрямована на реалізацію духовних потреб людства, отже можна зробити припущення, що духовно-культурні цінності освіти мають на меті задоволення духовно-культурних потреб студентської молоді в отриманні якісної освіти, яка ґрунтується на засадах формування в людині особистості: розвитку навичок працелюбності; активної громадянської позиції; самоповаги; відповідальності; розумових здібностей; логіки; прищепленні культурного світосприйняття; виявленні талану; здібностей, які в

майбутньому будуть визначати рівень можливостей молоді в роботі, творчій діяльності, колективі.

Поняттю духовно-культурні цінності освіти досить важко дати однозначне визначення, хоча проведене дослідження даної проблеми серед студентів першого-четвертого курсів та магістратури дає нам змогу виокремити певні цінності, які студентська молодь відносить до духовно-культурних цінностей освіти. Більшість студентів переконана в тому, що саме батьки закладають базу цінностей, які проявляються вже в ранньому віці, а в більш дорослому віці, в тому числі під час отримання освіти, формується світобачення та відношення до закладених в дитинстві цінностей, таких як повага, ввічливість, співчуття, любов, а також релігійність.

Відповідно до результатів проведеного дослідження, було встановлено, що сучасні студенти усвідомлюють високу роль освіти у житті суспільства, хоча розуміють її значення по-різному: можливість самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення своїх здібностей та навичок в майбутньому (42%); отримання необхідних знань, які принесуть користь в майбутньому (30%); путівка в життя, шлях довжиною в життя або двері в майбутнє (20%); можливість спілкуватися (13%) та перший крок у доросле життя (7%) з одного боку та спосіб забезпечити достойне життя в майбутньому й можливість отримати гідну роботу, що високо оплачуватиметься (30%), з іншого. Серед опитаних студентів, 20 % вважають освіту лише стандартною сходиною у житті кожної людини, необхідністю, яка не завжди є гарантом майбутнього добробуту. Тим не менш, усі студенти усвідомлюють значущість освіти для розвитку професійних навичок спілкування, як з однолітками, так і з представниками різних вікових груп населення.

На думку сучасних студентів, духовно-культурні цінності освіти включають:

- розвиток людини як особистості (розвиток її творчого потенціалу, інтелекту, харизми, відповідальності, дисциплінованості, цілеспрямованості, вміння зацікавити, правильно висловлювати свої думки; розвиток мислення та здатності мислити самостійно; прищеплення вміння прийти на допомогу, толерантного й шанобливого ставлення до оточуючих);

- отримання знань і досвіду, професійних навичок, компетентності в усіх сферах науки (освіченість, розширення кругозору особистості, інтелектуального потенціалу та ерудиції; пізнання нового; знайомство з культурою через книги та приклади, що дає можливість реалізувати свої навички на практиці через спілкування в колективі, прилучення себе до кола освічених людей);

- висококваліфіковані викладачі, віддані своїй професії;
- відповідне сучасне обладнання та якісна література;
- можливість розвиватися духовно та культурно (розвиток виховання моральних та естетичних якостей особистості, спрямоване на формування гармонійно-розвиненої особистості з розкритими творчими та інтелектуальними здібностями);

- потяг до саморозвитку особистості й розкриття своїх здібностей і самоосвіта, бо подібно до того як в прислів'ї „яблуко від яблуні не далеко падає”, так і від того, який багаж знань має людина, залежатиме її виховання; формування внутрішньої гармонії, бажання перевершити себе;

- хороші взаємовідносини між колегами та всередині групи (комфорт в колективі, теплота душі, взаємоповага); вміння працювати в команді та вміння стримувати (негативні) емоції;

- виховання любові, поваги, співчуття, щиросердності, дружнього ставлення до людей, любові до своєї Батьківщини та традицій; прищеплення молоді хороших манер, чесності, доброти, вміння вести себе в суспільстві.

Відповідно до вище сказаного, на нашу думку, відродженню саме духовно-культурних цінностей освіти у студентської молоді сприятимуть:

- спілкування з викладачами, з людьми, які добилися успіху у житті (проведення майстер-класів, душевних позакласних бесід, перегляд „фільмів, що мають сенс”, читання книг – наведення прикладів зі світової літератури, рекомендації студентам, що подивитися, де і з чим ознайомитися);

- культурна освіта на практиці (відвідування театрів, філармонії, музеїв, літературно-поетичних вечорів); організація культурно-виховних занять; відвідування кружків, виставок (знайомство з вищим мистецтвом) та додаткових занять, семінарів, лекцій, заходів,

присвячених духовно-культурному розвитку особистості як можливості самовдосконалення;

– розвинена самосвідомість, розширення кругозору, бажання до самореалізації; визначення нових інтересів суспільства, в якому ми живемо; заняття творчістю.

Таким чином, можна зробити наступний висновок: духовно-культурні цінності освіти – це:

- значущі для особистості компоненти духовної культури, формування яких починається в родині і продовжується під час навчання в університеті;
- стимулюючі подальшу практичну діяльність і поведінку студентської молоді відповідно до законів Істини, Добра і Краси;
- цінності, які сприяють кращому розумінню загальнолюдських цінностей, найвищої цінності, цінності життя у всіх значеннях та традицій різних культур, здобутку різних цивілізацій до яких у процесі навчання і виховання долучається людина;
- які проявляються у толерантному й шанобливому ставленні до оточуючої дійсності й усвідомленні сенсу життя, істинної цінності знання та необхідності в постійному самовдосконаленні для досягнення успіху в подальшому житті й професії.

Молодь – це майбутнє нашого суспільства, і тому саме рівень її духовно-культурного розвитку є своєрідним показником добробуту суспільства.

Отже, в умовах сучасного життя надзвичайно важливою є проблема відродження духовно-культурних цінностей освіти студентської молоді як основи її творчого самовираження й самовдосконалення, щирого стимулу духовного розвитку й знаходження сенсу життя. Формування саме цих цінностей дозволить знайти незабаром вирішення проблеми духовної кризи особистості, яка загострилася, і стане основою для розвитку всебічно-розвиненої гармонійної особистості сучасного студента.

Література

1. Ашиков В.И. Воспитание человека (Електронний ресурс)/ Составитель В.И. Ашиков // Научно-просветительский журнал Педагогика. Культура. Интернет версия. –2011. – № 14.–Режим доступу:http://www.pedagogika-cultura.narod.ru/private/Articles/N_2011_3/Ashiko11.htm

2. Бондаревская Е.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Е.В. Бондаревская, С.В. Кульневич. – Ростов-на-Дону, 1999. – С. 250-258.
3. Давидов П. Освіта як особистісна (індивідуальна) цінність (Електронний ресурс)/ Павло Давидов // Філософія освіти. – К. – 2010. – № 1–2 (9). – С. 279–286. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/philedu/2010_1_2/17david.pdf
4. Дудченко В.С. Роль освіти в подоланні духовної кризи суспільства (Електронний ресурс)/ В.С. Дудченко // „Гілея: науковий вісник”: Збірник наукових праць. – К. – 2012. – Випуск 61. – С. 7–12. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal///Soc_Gum/Gileya/2012_61/Gileya61/F55_doc.pdf
5. Ильичова И.М. Введение в психологию духовности / И.М. Ильичова // Учебное пособие. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2006. – С. 5–6.
6. Іордакі Н.А. Методологічні засади виховання духовності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 „Соціальна філософія та філософія історії”/ Н.А. Іордакі. – Х., 2003. – 18 с.
7. Крижко В.В., Мамаєва І.О. Аксіологічний потенціал державного управління освітою: навч. посібник/ В.В. Крижко, І.О. Мамаєва. – К.: Освіта України, 2005. – 217 с.
8. Михалкович Н.В. Духовное развитие человека: хрестоматия / Н.В. Михалкович, Е.Н. Пархоць. – Гродно: ГрГУ, 2009. – С. 129.
9. Мотивация получения образования студентами / А.Р. Барахоева (Электронный ресурс) // Материалы сайта Академии труда и социальных отношений. Ярославский филиал государственного университета имени П.Г. Демидова. – Режим доступу: http://yaratiso.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=267&Itemid=50
10. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, С.Д. Максименко, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер, О.В. Чалий; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. — К.: Наук. думка, 2003. — 852 с.
11. Огнев'юк В.О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку (світоглядно-методологічний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. наук: 09.00.03 „Соціальна філософія та філософія історії”/ В.О. Онев'юк. – К., 2003. – 36с.
12. Розин В. Образование как синергетическая система / В. Розин // Лицейское и гимназическое образование. – 1998. – №2. – С. 63.

В статъепедпринята попытка целостного исследования проблемы возрождения духовно-культурных ценностей образования у студенческой молодежи. Особое внимание уделено определению духовно-культурных ценностей образования в представлениях современных студентов и тому, что может способствовать их развитию в процессе обучения в вузе.

Ключевые слова: *духовность, ценности, образование, духовно-культурные ценности образования, студенческая молодежь.*

The article is devoted to the investigation of the problem of renewal of the spiritual and cultural values of education of student youth. Special attention is paid to the defining of the notion spiritual and cultural values of education in modern students' view and those thing that contribute to their development in the education process in the University.

Key words: *spirituality, values, education, spiritual and cultural values of education, student youth.*

Безугла М.В. – здобувач кафедри педагогіки, молодший науковий співробітник науково-дослідного Інституту духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля(м. Луганськ, Україна)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Т.Л. Антоненко

УДК 378.036

ПОГЛЯД НА ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК НА СИМВОЛ ЕСТЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ

О.В. Безсмертна

У статті розглядається освітнє середовище класичного університету як могутнього носія естетичного досвіду і його роль у розв'язанні проблем і вдосконаленні сучасної моделі освіти.

Ключові слова: *багатовікові традиції, естетичний досвід, освітнє середовище, духовність.*

Безперечно, у сучасному світі роль освіти та її можливості важко перебільшити, особливо в умовах нинішньої кризи культурних цінностей і зростання деструктивних процесів у системі соціальних відносин у державі. О.Л. Сидоренко гучно заявляє про загрозу «зниження людського потенціалу всього суспільства» і обґрунтовує глобальну цінність освіти у суспільній свідомості сьогодення [13;79]. Окреслюючи освітнє середовище, науковий педагогічний світ говорить головним чином про вплив і умови освіти на студента, а також студента